

ПОНЯТТЯ «ТРАНСПОЗИЦІЯ» В СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ НАУЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Петров Р.А.

доц. кафедри галузевих правових наук Національного Університету «Києво-Могилянська академія»
проф. ім. Жана Моне

Правотворча діяльність щодо зближення законодавства України із законодавством ЄС вимагає чіткого визначення обсягу і змісту поняття «транспозиція». Метою цієї статті є визначення обсягу і змісту поняття «транспозиція» у сфері права зовнішніх відносин ЄС та його співвідношення з поняттями «адаптація», «зближення», «гармонізація», «уніфікація» та інші.

Ключові слова: транспозиція, адаптація, зближення, гармонізація, уніфікація, acquis ЄС.

Україна бере активну участь в європейських та міжнародних інтеграційних об'єднаннях. Перед українською юридичною наукою постає завдання забезпечити методологічні засади цього процесу, вивчити доктринальні підходи до адаптації, транспозиції, зближення та гармонізації законодавства ЄС.

Приведення законодавства України у відповідність із законодавством Європейського Союзу чи іншого інтеграційного об'єднання по-різному позначається в нормативних актах України. Так, згідно зі ст. 51 УПС «важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення (курсив наш - Р.П.) існуючого і майбутнього законодавства України з законодавством Співтовариства». В Указі Президента України від 11 червня 1998 р. «Стратегія інтеграції України в Європейський Союз» визначається, що зближення національного законодавства буде відбуватись шляхом адаптації (курсив наш - Р.П.) законодавства України до законодавства Європейського Союзу¹. У ст. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р. «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» говориться, що адаптація законодавства включає в себе три етапи, завершальним серед яких слід вважати підготовку розширеної програми гармонізації (курсив наш - Р.П.) законодавства України із законодавством ЄС². В Законі України «Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС» від 18 березня 2004 р. Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є «досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* (виділено нами - Р.П.) з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським

¹ Стратегія інтеграції України в Європейський Союз: Указ Президента України від 11 червня 1998 р. // Офіційний вісник України. – 1998. - № 24. – С. 870.

² Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р. // Офіційний вісник України. – 2000. - № 24. – Ст. 944.

Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього». Але в нормативних актах України в галузі зближення законодавства не згадується поняття «транспозиція». Таким чином, постає питання про співвідношення поняття «транспозиція» з іншими поняттями, які характеризують процес приведення законодавства України у відповідність з «acquis» ЄС. Правотворча діяльність щодо зближення законодавства України із законодавством ЄС потребує однозначного визначення обсягу і змісту цих понять. У цьому контексті інтерес становить їх розуміння в праві ЄС, а також співвідношення вищеназваних понять у праві ЄС та міжнародному праві. Метою цієї статті є визначення об'єму і змісту поняття «транспозиція» в сфері права зовнішніх відносин ЄС та його співвідношення з поняттями «адаптація», «зближення», «гармонізація», «уніфікація» та інші.

Поняття «транспозиція» походить від лат. *«transpositio»* (перенесення, перестановка, транспортування) і використовується в багатьох галузях знань. Наприклад, в музиці транспозиція – це перенесення музичного твору з однієї тональності в іншу тональність того ж нахилу без усякої зміни. В лінгвістиці транспозиція – це перехід слова із однієї частини мови в іншу чи використання однієї мовної форми в функції іншої. В цьому дослідженні під «транспозицією» розуміється переніс «acquis» ЄС у правові системи третіх країн з метою досягнення «адаптації», «зближення», «гармонізації», «уніфікації» національного права з «acquis» ЄС.

Яке співвідношення поняття «транспозиція» з поняттями «зближення», «гармонізація», «адаптація» законодавства? На наш погляд, ці поняття відрізняються за формами і методами правового регулювання, результатами, на досягнення яких спрямовано цей процес. Британський вчений Е. Орюкю вважає, що «транспозиція» права – це процес переносу права, точніше, так званих правових «трансплантів», який має наслідком кардинальну зміну чи перегляд національного права у відповідності до правової моделі, яка транспонується в національну правову систему. Процес транспозиції має відбуватися з урахуванням національної правової культури та спадщини¹. На думку Ю.О. Тихомирова зближення законодавства – це «загальний курс держав на визначення загальних напрямів узгодженого розвитку національних законодавств, на подолання правових розходжень і розробку загальних правових рішень»². Автор використовує поняття гармонізації законодавства поряд чи замість поняття зближення законодавства, посилаючись на «Договір між Республікою Білорусь, Республікою Казахстан, Киргизькою Республікою та Російською Федерацією про поглиблення інтеграції в економічній та гуманітарній галузях», в якому цілі зближення та гармонізації законодавства є ідентичними. Ю.О. Тихомиров вважає, що поняття «зближення», «гармонізації», «уніфікації», «модельної законотворчості» відносяться

¹ Özücü E., "Law as Transposition" 51 International & Comparative Law Quarterly 205-223 (2002).

² Тихомиров Ю.А. Курс сравнительного правоведения. – М., 1996. – С.75

також до напрямів і форм узгодженого правового розвитку держав. На думку британської дослідниці Х. Ксінтакі, згода третьої країни на транспозицію «acquis» ЄС має наслідком необхідність ефективного застосування усіх елементів «acquis» ЄС в національній правовій системі¹.

В цій роботі вважається, що поняття «транспозиція» також відноситься до напрямів і форм узгодженого правового розвитку держав, але співвідноситься з поняттями «адаптації», «зближення», «гармонізації», «уніфікації» як загальне і спеціальне. Тобто, поняття «транспозиція» – це процес, який має на мету досягнення «адаптації», «зближення», «гармонізації», «уніфікації» з правом ЄС чи іншої міжнародної організації, і передбачає застосування багатьох методів і способів задля досягнення мети переносу «acquis» ЄС у правові системи третіх країн².

Держави - кандидати на отримання асоційованого або повного членства в ЄС повинні гармонізувати національне законодавство із загальними правилами ЄС або наблизити власне законодавство до такого рівня, щоб успішно застосовувати метод взаємного визнання норм та стандартів ЄС. Гармонізація законодавства держав - кандидатів з метою вступу до ЄС може відбуватись у будь-яких формах, які найбільш відповідають національним інтересам держав - кандидатів, але з обов'язковим досягненням відповідності критеріям членства в ЄС і встановленням конкурентного середовища підприємництва і господарювання на внутрішньому ринку держави - кандидата.

Треті країни, які набувають асоціативних відносин з ЄС та бажають посилити інтеграцію з ЄС повинні досягти однакового правового регулювання в галузях пріоритетного співробітництва. Така ціль може бути досягнута шляхом зближення національного законодавства через уніфікацію або гармонізацію національного законодавства з правом ЄС.

Поняття «уніфікації» в міжнародному праві та праві ЄС істотно не відрізняється за змістом і означає приведення національного законодавства у повну відповідність з міжнародним правом шляхом прийняття правових норм, які однаково регулюють суспільні відносини держав-учасниць. Законодавство ЄС не передбачає, що уніфікація законодавства держав-членів може бути одним з методів зближення національних норм, так як це суперечить принципам пропорційності та субсидіарності в праві ЄС. Однак, у зовнішній сфері (відносини ЄС з третіми країнами) процес зближення законодавства третіх країн із законодавством ЄС виключає і уніфікацію правових систем третіх країн і ЄС, тобто створення єдиних правових норм в третій країні та ЄС.

Зближення законодавства третьої країни із законодавством ЄС може здійснюватись шляхом прийняття загальних правил та мінімальних стандартів, метою котрих є сприяння росту конкурентоспроможності

¹ Xanthaki H., "Transposition of EC Law for EU Approximation and Accession: The Task of National Authorities", VII European Journal of Law Reform 89-110 (2005).

² Петров Р. А., Кисельова Т.С. Зближення і гармонізація законодавства в праві Європейського Союзу та міжнародному праві / Р. А. Петров, Т.С. Кисельова // Правничий часопис Донецького університету, - 2000. - №2(5). - С. 29-34.

економіки третьої країни в ЄС. Зближуючи національне законодавство із законодавством ЄС, третя країна може використовувати методи гармонізації та взаємного визнання, тобто прийняти технічні санітарні та промислові стандарти ЄС, гармонізувати власне законодавство із загальними правилами, встановленими директивами ЄС.

На наш погляд, чітке розмежування понять «адаптація», «зближення», «уніфікації» та «гармонізації» в міжнародному праві не має такого важливого практичного значення як у праві ЄС. В галузі права зовнішніх відносин ЄС досягнення цілей «адаптації», «зближення», «уніфікації» та «гармонізації» відбувається завдяки процесу транспозиції «*acquis communautaire*» у правові системи третіх країн. Існують матеріальні і процесуальні способи, за допомогою яких зовнішні угоди ЄС здійснюють процес транспозиції «*acquis communautaire*» у правові системи третіх країн з метою «адаптації», «зближення», «уніфікації» та «гармонізації» законодавства третіх країн. На наш погляд, «матеріальні способи» транспозиції «*acquis communautaire*» в правові системи третіх країн у зовнішніх відносинах ЄС включають: гомогенність, зближення законодавства, взаємне визнання стандартів і законодавства. «Процесуальні способи» транспозиції «*acquis communautaire*» у правові системи третіх країн здійснюються через: формальну/неформальну участь у законодавчих процедурах ЄС, обмін інформацією, а також технічне та фінансове сприяння з боку ЄС. Конкретні цілі і завдання зовнішніх угод ЄС мають неабияке значення для характеру здійснення транспозиції «*acquis communautaire*» у правові системи третіх країн.

УДК 430.147: 341.176.1: ЕС

ПОНЯТИЕ «ТРАНСПОЗИЦИЯ» В СОВРЕМЕННОЙ ПРАВОВОЙ НАУКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ПРАВА

Петров Р.А.

доц. кафедри отраслевых правовых наук Национального Университета «Киево-Могилянская академия», проф. им. Жана Моне

Правотворческая деятельность по сближению законодательства Украины с законодательством ЕС требует чёткого определения объема и содержания понятия «транспозиция». Целью этой статьи является определение объема и содержания понятия «транспозиция» в сфере права внешних отношений ЕС и его соотношение с понятиями «адаптация», «сближение», «гармонизация», «унификация» и другие.

*Ключевые слова: транспозиция, адаптация, сближение, гармонизация, унификация, *acquis* ЕС.*

THE NOTION OF “TRANSPOSITION” IN CONTEMPORARY EUROPEAN LAW

Dr. Roman Petrov

Jean Monnet Chair in EU Law, National University “Kyiv-Mohyla Academy”

The process of approximation of Ukrainian legislation with the EU acquis requires a clear definition of the scope and content of the concept of “transposition”. The purpose of this article is to define the scope and content of this notion in the field of EU external relations law and to clarify its relationship with the concepts of “adaptation”, “approximation”, “harmonization”, “unification” and others.

Keywords: transposition, adaptation, approximation, harmonization, unification, EU acquis.

Інтеграція права України до права ЄС